

„Kit feldob magából egy nép....”

Iancu Laura Szeretföldje

Moldva egyik, a Szeret folyótól keletre eső csángó településén, a nevében is Magyar-faluban¹ született Iancu Laurát sokan talán inkább költőként ismerik, bár bizonyára többen találkoztak már néprajzi témájú munkáival is. (IANCU 2002., 2005., 2011., 2013.) Újabban pedig két könyve is napvilágot látott az irodalmi próza műfajában. A hálás és hűséges tanítványként, Borbáth Erzsébethez írt leveleinek szerkesztett gyűjteménye (IANCU 2009.) már három esztendővel ezelőtt jelezte, hogy a csángómagyar értelmiségiek nem könnyű pályáján emelkedő Iancu Laurának ebben a műfajban is van fontos mondanivalója. Bizonyítja ezt újabb prózakötete, a rá jellemző szerénységgel „elbeszélés”-nek nevezett *Szeretföld*, amit azonban inkább tekinthetünk néprajzi és szociográfiai ihletésű kisregénynek. Hiszen szerzője ezzel a *Domokos Pál Péter emlékének ajánlott* munkájával arra az útra lépett, amin a 20. századi magyar szépirodalom legjobbjai jártak, azok, akik a magyar valóságba eresztett gyökerekkel teremtették írói világukat. Ahogy Tamási Áron a Székelyföld, Kós Károly Kalotaszeg, Kodolányi János az Ormánság népét emelte a magyar irodalomba, úgy öleli magához és mutatja föl Iancu Laura a földönfutó Szeret menti csángó népet minden kulturális és emberi értékével, minden elesettségével, nyomorúságával.

Kisregénye időpontjául a szerző azt a történelmi pillanatot vagy inkább korszakot választotta, amikor véget ért a II. világháború, s az emberiség – az emlékezetes *Valahol Európában* című film kábulatában tapogatózva – próbált valamiképpen magára találni. Mintha Ady verssorai szolgáltatták a könyv cselekményének kegyetlen hátterét:

„Uram, háborúból jövök én,
Mindennek vége, vége:
Békíts ki Magaddal, s magammal,
Hiszen Te vagy a Béke.” (ADY é.n. 160.)

¹ Korábbi, még őszinte román nevét az utóbbi időben, *Ungureni*-ről a falu egyik része után *Arini*-ra változtatták.

A „Szeretföld” cselekménye azzal a jelenetsorral kezdődik, amikor a kisregény egyik főszereplője útban van a háborúból „hazafelé”, vagyis a teljes bizonytalanságba. Lelkiállapotát így jellemzi a szerző: „Magam számára is idegen vagyok. Háborúból jövök. Sem hősi halott, sem fogoly. Túlélő.” Igen, a túlélők sorsa zsúfolódik ebben a kisregényben, amelynek stílusát – az aprólékosan realista eszközökkel megrajzolt mesevilágot – leginkább talán szürrealistának nevezhetném, anélkül hogy leragadnék ennél a jelzőnél. Mert a cselekmény mesterien szótt szálaiból egyszerre bontakozik ki a nyers, sokszor kegyetlen valóság, valamint az, ami ebből az emberi lelkekben ver tanyát és él tovább. Aztán ebből a kétféle szálból születik, mint a csángó szövőszék, az *osztováta* hosszú és keresztoszálából – a *mejjékből* s az *ontokból* – ez elbeszélés szövete.

A nem evilági szálaból szótt cselekményre jellemző, hogy sok minden *történik* benne, de szinte semmi sem *valósul meg*. Jön a háborút túlélő katona, de igazából sohasem érkezik haza, mert feltartóztatják őt a jelképeknek is tekinthető részletek. Az otthon, a háborút túlélő falu templomot épít, de nem annyira Istennek, inkább önmaguknak –, ám a templom sohasem épül fel, mert „amit raknak estig, leomlik reggelre...” A háború során megeseget asszony nagy szeretettel megformázott, kegyetlen sorsú gyermekének életfonalá is úgy *sírül* az anyjával, s a frontról megtérő emberével, ahogyan a párhuzamosak futnak egymás mellett azzal a tudattal, hogy ha előbb nem is, a végtelenben egészen biztos találkozni fognak. S talán találkoznak is, legalábbis a könyvet letéve nem érezzük azt, hogy nem találunk majd egymásra, s nem fordul jóra minden. Mintha a háborúból megtért katona is elérne a családjához, s mintha a *virágból lett gyermek* is megtalálná a helyét a világban. Úgy tűnik, a templom is felépül, vagy legalábbis nem marad félbe’.

A cselekménynek ezt a hajnali ködben bontakozó, elő-előtűnő, újra és újra elhomályosodó, látomásszerű vázát tölti ki Iancu Laura a szülőföld valóságos világából költött részletekkel, amelyek úgy simulnak az egészhez, mint a szárnyak színes tollai, amelyek mindegyikének önálló a rajzolata, de együtt a madár teljes és jellemző színezetét teremtik meg. Aki nemcsak kutyafuttában járt már a Szeretföldön, könnyen felismerhet egy-egy konkrét néprajzi jelenséget, folklórtémát vagy éppen a sok meséléstől folklorizálódott történetet, de aki nem, az is ráérezhet az itt-ott heverő drágakövekből a megcsiszolt gyémántok csillogására. Ízig-vérig prózaíró szerzőre találtunk tehát. Kezdetben elővarázsolja a cselekmény vázát,

vagyis megalapozza, miként a festőművész, a kép hátterét. Majd saját testi és lelki élményei teljességéből felhordja rá a mesét, vagyis a húst, azután hozzáteszi a maga gondolat- és érzelmvilágából azt, ami szükséges és odavaló, tehát az idegrendszert. Amitől pedig ez az összegyúrt anyag meg-elevenedik – szorongattat, szívbe markol, felmagasztosul, üdvözülni – az már a szépírói tehetség dolga, azé a képességé, ami – Kodolányi János szavaival szólva – a lelkiismeretesen körmőlő *íródeákot* a jelenségeket megidéző, művét és hőseit *teremtő táltostól* megkülönbözteti.

Ez a csángó élet és a csángó sors valóságából megteremtett, újjászült, elővarázsolt világ pedig sokszor jellemzőbb, torokszorítóbb, mint a pusztá valóság, talán mert az *igazat* mondja, nem csak a valódit. Ezért van aztán, hogy a szerző, aki maga is néprajzkutató, néhány mondattal, egy-egy gondosan megformázott kifejezéssel sokszor többet, teljesebbet közöl valamely jelenségről, mint akárhány hosszúlére eresztett tudományos tanulmány. Ilyen a pokolpataki halottlátó, a többször is „újjászületett” Ellátó Mihály szigorúan realista eszközökkel megrajzolt, de nem e világból való alakja, megnyilatkozásai. Ilyen a Moldva népe által a háború utáni időben átélt, *szecetának* (secetă) nevezett, kegyetlen szárazság okozta apokaliptikus éhínség emlékfoszlányokból, nagy írói erővel kidolgozott jelensége, és az esőért könyörgő *körmenet* megrázó leírása. Ilyen a hazatérőben lévő katona, Keleti Jeremiás feleségét, a falu szemében a hadiözvegyek titokzatoságába burkolt Magdolnát a férfiakat álmukban megkísértő, *megnyomó szépasszonnyá* tevő sóvárgás. Legfőképpen pedig ilyenek a Szeretföld templomát kalákában építők megpróbáltatásai, amik – Kazán várától a bodrogi Karcsa templomán keresztül Déva váráig – minden igazán nagy vállalkozásba fogott közösséget ősidők óta próbára tesznek, emberfölötti áldozatvállalásra készítetnek, még ha itt a valamikori emberáldozat humanusabbnak *tűnő* változatával: az áldozatra szánt *asszony árnyékának befalazásával* találkozunk is.

„Akit feldob magából egy nép, az nevében akarjon nagyot” – írja Magyar Lajos *Kőrösi Csoma testamentuma* című versében. S ez így is van: a moldvai magyarságból vétetett Iancu Laura kisregénye megidézi, *tetemre hívja* a csángó sorsot alakító okok és okozatok szinte minden gyanúsítottját. Így kerül terítékre a moldvai római katolikus pap és a csángó nép riasztóan elkeserítő viszonya; azé a népé, amely „tökélyre vitte az engedelmességet, önszántából vagy sem, egészen alávetett lett, idővel az elnyomott élet vált egyetlen élhető, kiismerhető életformává, ahonnan

erőszakkal sem lehet már kirántani. A nép a jogot nem ismerte, csak a törvényt, a törvényt s a parancsot, mely egyedül csak rá vonatkozott.” Ez a falu tudatvilágában élő, íratlan törvény telik be Palika Minyin, amikor igazába vetett meggyőződésével panaszt mer tenni, *szembe mer szállni* a pappal, mire az, ahogyan „a faluban beszéltek”, megátkozta. Felidézi a szerző az idegen nyelvű templomi szolgálatot, az imádkozást nem értő gyermek keserű érzéseit; a bojárnet játszó nagygazdafelség hisztérikus embertelenségét; az állatként tartott, szeretetre éhes szolgagyermek naiv játékait, odaadó ragaszkodását.

Ilyen felismerésekre csak az juthat, aki belülről látja, érzi Szeretföld emberi közösségének természetét, a megrajzolt társak lelki mélységeit, s olyan anteuszi erővel tudja megidézni ezt a világot, mint Iancu Laura. Könyve nem azt a felszínes spekulációt nyújtja, amit harminc aranyért vetnek papírra, sem nem törekszik a mindentudás hamis babérrára, amire a Szeretföldön futtában megfordulók vágynak. Laura, mint a kisregény Nevesincs Pétere, almacemetét ültetett, amelynek gyümölcse talán nem mindenkinek ízlik, de a fanyalgó is megpihenhet az árnyékában.

